

ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศต่อการเคลื่อนย้าย ของแรงงานระหว่างประเทศ ชุตিকা เกียรติเรืองไกร

The Effect of Outward Foreign Direct Investment on International Labor Migration

Chutika Kiatruangkrai

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

Faculty of Economics, Chulalongkorn University, Phayathai Road, Pathumwan, Bangkok 10330

Corresponding author. E-mail address: chutika.kia@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (Outward Foreign Direct Investment) ต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่างประเทศผู้ลงทุนและประเทศผู้รับทุนในทิศทางต่าง ๆ ที่มีการแบ่งกลุ่มประเทศตามระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยใช้แบบจำลองโน้มถ่วง (Gravity Model) ในการประมาณค่าเพื่อประเมินผลกระทบดังกล่าวจากข้อมูลประเทศผู้ลงทุน 20 ประเทศ และประเทศผู้รับทุน 121 ประเทศ ระหว่างปี 1990-2010 (เป็นข้อมูลทุก ๆ 5 ปี) ด้วยวิธี Pooled OLS ซึ่งผลการศึกษา พบว่า การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของทิศทางการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (DC-DC) ไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานเข้าซึ่งเคลื่อนย้ายมาจากประเทศผู้รับทุนมายังประเทศผู้ลงทุน ในขณะที่ทิศทางการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา (DC-DI) มีนัยสำคัญในเชิงลบ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังทำการศึกษถึงผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจและมีใช้ทางเศรษฐกิจที่มีต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานเข้าในทิศทางดังกล่าว ซึ่งพบว่า ทิศทาง DC-DC จะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางฝั่งของประเทศผู้ลงทุน ได้แก่ รายได้ต่อหัว ระดับของประชากร อัตราการว่างงาน และปัจจัยทางด้านการเมือง ส่วนทิศทาง DC-DI จะขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านประชากรของทั้งประเทศผู้ลงทุนและประเทศผู้รับทุน และการเปิดการค้าระหว่างประเทศ สำหรับปัจจัยด้านเครือข่ายและปัจจัยด้านภูมิศาสตร์พบว่า มีนัยสำคัญกับทั้งสองทิศทาง โดยทิศทาง DC-DI มีขนาดของผลกระทบมากกว่าทิศทาง DC-DC ในขณะที่ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีนัยสำคัญเพียงแต่ทิศทาง DC-DC เท่านั้น

คำสำคัญ: การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ การเคลื่อนย้ายของแรงงาน การพัฒนาทางเศรษฐกิจ วิธี Pooled OLS

Abstract

The objective of this paper is to analyze effects of outward foreign direct investment (OFDI) on international labor migration between home and host countries in the different direction of the flows which are classified by levels of economic development. By using gravity model to examine such effects with a sample including 20 home countries and 121 host countries during 1990-2010 (five-year intervals data), it is estimated by pooled OLS regression. This empirical result suggests that the effect of OFDI flows from developed countries to developed countries (DC-DC direction) on immigration, who moves from host to home countries, is not statistically significant as from developed countries to developing countries (DC-DI direction) is negatively significant. In addition, this paper also examines the economic and non-economic determinants of immigration in those directions and finds that DC-DC direction depends on home-country side factors such as per capita income, population level, unemployment rate and political factor. At the same time, DC-DI direction depends on demographic factors of both home and host countries and trade openness. Moreover, this result finds a significant role played by network and geographical factors in both directions, while cultural factors are statistically significant only in DC-DC direction.

Keywords: Outward Foreign Direct Investment, Migration, Economic Development, Pooled OLS

บทนำ

โลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าในการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุนต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นไปพร้อมกับสถานการณ์การเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Migration) ที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากแรงกดดันของจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น และความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ ซึ่งจากรายงาน พบว่า สต็อกของผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (International Migrant Stock) ของโลกได้เพิ่มขึ้นจาก 154.2 ล้านคน ในปี 1990 เป็น 231.5 ล้านคน ในปี 2013 หรือคิดเป็นร้อยละ 3.2 ของประชากรโลก (United Nations, DESA, Population Division, 2013) ในขณะเดียวกัน กระแสการออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (Outward Foreign Direct Investment: OFDI) ของนานาประเทศทั่วโลกมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากมูลค่าการลงทุนโดยตรงขาออกของโลก 240.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 1990 ได้เพิ่มขึ้นเป็น 1,410.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2013 แม้ว่าจะมีการชะลอตัวลงในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา (UNCTAD, 2014) ทั้งนี้ การลงทุนโดยตรงดังกล่าวได้มีบทบาทมากขึ้นท่ามกลางเศรษฐกิจโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง ซึ่งกลายเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญของประเทศผู้รับทุนโดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วอยู่ในฐานะประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2554) แต่อย่างไรก็ตาม บทบาททางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไปทำให้ประเทศกำลังพัฒนาเริ่มหันมามีบทบาทเป็นประเทศผู้ลงทุนมากขึ้น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ค่อนข้างขัดแย้งกับในอดีต (อลงกรณ์ ธนศรีธัญญากุล, 2554)

การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (Outward Foreign Direct Investment: OFDI) นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีผลกระทบทางตรงผ่านตลาดแรงงานที่มีส่วนช่วยในการสร้างการจ้างงาน และผลกระทบทางอ้อมผ่านการเติบโตทางเศรษฐกิจในการลดความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (Sauvant et al., 1993; UNCTAD, 1996) ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถลดแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่าง

ประเทศได้ แต่อย่างไรก็ตาม การพิจารณาถึงทิศทางการลงทุนเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการลงทุนโดยตรงจากประเทศต่าง ๆ อาจมีแรงจูงใจในการออกไปลงทุนที่แตกต่างกัน อาทิ การออกไปลงทุนเพื่อแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ (Resource Seeking) การออกไปลงทุนเพื่อแสวงหาตลาด (Market Seeking) และการออกไปลงทุนเพื่อแสวงหาประสิทธิภาพ (Efficiency Seeking) อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจไม่ได้มีลักษณะตายตัวอย่างชัดเจน (Dunning, 1993) ทั้งนี้ ขึ้นกับศักยภาพในการลงทุนของประเทศนั้น ๆ และปัจจัยแวดล้อมของประเทศที่เลือกออกไปลงทุน ทั้งด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร หรือแม้กระทั่งประเภทของแรงงาน ซึ่งสามารถบ่งชี้ได้จากระดับการพัฒนาของประเทศทั้งสอง (Dunning, 1981)

ในขณะเดียวกัน แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตประเภทหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีความจำเป็นต่อทั้งประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา การที่อุปสงค์และอุปทานด้านแรงงานไม่สมดุลกัน อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ ได้ จึงทำให้การเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่มีความหลีกเลี่ยง โดยอาจก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อเศรษฐกิจและสังคมของทั้งประเทศปลายทางและต้นทางได้ ซึ่งโดยทั่วไปสามารถแบ่งประเภทของแรงงานออกได้เป็นแรงงานฝีมือ (Skilled Labor) และแรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled Labor) ทั้งนี้พบว่า มีเหตุผลและแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายที่แตกต่างกัน โดยแรงงานฝีมือจะมีการกระจายตัวเข้าสู่ประเทศที่มีศักยภาพในการจ้างงานและเคลื่อนย้ายเข้ามาตามการลงทุนที่จำเป็นต้องใช้ทักษะสูง ในขณะที่แรงงานไร้ฝีมือจะเคลื่อนย้ายเพื่อตอบสนองภาวะขาดแคลนแรงงานในประเทศปลายทาง และมักมาจากประเทศเพื่อนบ้านที่ใกล้เคียงเนื่องจากง่ายต่อการเคลื่อนย้าย โดยมีสาเหตุหลักมาจากความยากจน การขาดความรู้และการศึกษา และปัญหาว่างงานภายในประเทศต้นทาง (กระทรวงแรงงาน, 2557) ดังนั้น การควบคุมการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นแรงงานฝีมือหรือแรงงานไร้ฝีมือจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานของ

ประเทศผู้รับทุนที่ลดลง เนื่องจากการลงทุนโดยตรงดังกล่าวสามารถกระตุ้นหรือสร้างการจ้างงานในประเทศผู้รับทุน ทำให้ค่าจ้างแรงงานภายในประเทศเพิ่มขึ้นและลดความแตกต่างของค่าจ้างระหว่างประเทศได้ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีสำนักรักบี้ (Borjas, 1989, 1999; Sauvart et al., 1993) และสอดคล้องกับหลายงานวิจัยก่อนหน้านี้ ได้แก่ Massey & Espinosa, 1997; Gonzalez & Maloney, 2005; Sanderson & Kentor, 2008; Wang et al., 2013 ในทางกลับกัน จากกรอบแนวคิดของ Sassen (1988, 1993) ได้เสนอว่า การลงทุนโดยตรงสามารถสร้างวัฒนธรรมและความเชื่อมโยงด้านลัทธิระหว่างประเทศผู้ลงทุนและประเทศผู้รับทุน ซึ่งจะสนับสนุนให้เกิดการย้ายถิ่น (Campos & Bonilla, 1982; Labrianidis et al., 2004) ประกอบกับบางงานวิจัยที่ศึกษา พบว่า การลงทุนโดยตรงที่มีแนวโน้มเป็นการผลิตแบบทุนเข้มข้น (Capital Intensive) และประหยัดแรงงาน (Labor-Saving) ซึ่งเข้ามาแทนที่การผลิตแบบแรงงานเข้มข้น (Labor Intensive) เดิมในประเทศ จะทำให้การลงทุนโดยตรงในกรณีนี้สนับสนุนให้เกิดการย้ายถิ่นได้เช่นเดียวกัน (Morrison, 1982; Ricketts, 1987)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศและการเคลื่อนย้ายแรงงานยังคงเป็นประเด็นที่ไม่แน่ชัด ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากประเภทการลงทุนและประเภทของแรงงานของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน อีกทั้ง งานวิจัยที่ผ่านมานิยมศึกษาในทิศทางการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนาหรือสนใจเพียงแค่การลงทุนที่เข้ามายังประเทศกำลังพัฒนาเท่านั้น (Sanderson & Kentor, 2008;

Wang et al., 2013) ซึ่งไม่ได้มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับทิศทางอื่น ๆ จึงทำให้งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศที่มีต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่างคู่ประเทศลงทุน โดยเปรียบเทียบทิศทางการเคลื่อนย้ายของทุนและแรงงานระหว่างกลุ่มประเทศต่าง ๆ ตามระดับการพัฒนาของประเทศ ซึ่งสามารถบ่งชี้ความสามารถในการลงทุนและรูปแบบการเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่างประเทศนั้น ๆ ได้ นอกจากนี้ ยังศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและมิใช่เศรษฐกิจอื่น ๆ ที่มีผลต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่างประเทศในทิศทางต่าง ๆ อีกด้วย โดยงานวิจัยนี้ถือเป็นงานวิจัยชิ้นแรกที่ทำการศึกษาเปรียบเทียบถึงประเด็นดังกล่าว ซึ่งผลการศึกษาจะสามารถทำให้เข้าใจถึงรูปแบบการเคลื่อนย้ายของทุนและแรงงานในระดับมหภาคของแต่ละคู่ประเทศลงทุน และนำไปสู่การวางกรอบนโยบายที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการลงทุน แรงงาน และเศรษฐกิจของประเทศต่อไป โดยใช้การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศเป็นเครื่องมือหนึ่งในการควบคุมการเคลื่อนย้ายของแรงงานไปในทิศทางที่เหมาะสม

วิธีการศึกษา

ศึกษาโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่มีการรวบรวมไว้จากแหล่งต่าง ๆ ดังตารางที่ 1 เพื่อมาวิเคราะห์ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ และปัจจัยอื่น ๆ ที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศผู้ลงทุน (Home Country) และประเทศผู้รับทุน (Host Country) ในทิศทางต่าง ๆ

ตารางที่ 1 แหล่งที่มาของข้อมูล

VARIABLES	SOURCE
Bilateral migration flows	Abel and Sander (2014)
Bilateral FDI outflows	OECD database, UNCTAD database
GDP	World Development Indicators (WDI), Penn World Table (PWT 8.1)
Population	United Nations statistics
Population age 15–24 years	United Nations statistics
Population density	World Development Indicators (WDI)
Unemployment rate	World Development Indicators (WDI)
Bilateral trade flows	COMTRADE

ตารางที่ 1 (ต่อ)

VARIABLES	SOURCE
Mean years of schooling	Barro and Lee's data set
Political freedom	Freedom House website
Geographical and Cultural factors	CEPII

สำหรับการศึกษาได้แบ่งกลุ่มประเทศตามระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว (Developed Countries: DC) และกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (Developing Countries: DI) โดยกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว (DC) ประกอบด้วยกลุ่ม Developed Economies ในขณะที่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (DI) ประกอบด้วยกลุ่มประเทศที่เหลือนี้ ได้แก่ Developing Economies และ Transition Economies ทั้งนี้ กลุ่มประเทศดังกล่าวได้ถูกนิยามตามเกณฑ์ของ UNCTAD, 2013 ซึ่งในที่นี้จะทำการศึกษาในทิศทางการลงทุนจากประเทศ

พัฒนาแล้วไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (DC-DC) และการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา (DC-DI) จากข้อมูลประกอบด้วยตัวอย่างประเทศผู้ลงทุน 20 ประเทศ และประเทศผู้รับทุน 121 ประเทศ ดังตารางที่ 2 และ 3 ตามลำดับ ระหว่างปี 1990-2010 ซึ่งเป็นข้อมูล Panel Data ทุกๆ 5 ปี โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติด้วยวิธี Pooled OLS เนื่องจากข้อมูลที่ใช้มีลักษณะเป็น Unbalanced Panel และจำนวนปีที่ใช้ศึกษาค่อนข้างสั้น

ตารางที่ 2 รายชื่อประเทศผู้ลงทุนที่ใช้ในการศึกษา (Home Country)

Developed Country (DC) (20)				
Australia	Finland	Italy	Norway	Sweden
Austria	France	Japan	Poland	Switzerland
Canada	Germany	Netherlands	Portugal	United Kingdom
Denmark	Iceland	New Zealand	Spain	United States

ตารางที่ 3 รายชื่อประเทศผู้รับทุนที่ใช้ในการศึกษา (Host Country)

Developed Country (DC) (34)				
Australia	Denmark	Iceland	Netherlands	Slovenia
Austria	Estonia	Ireland	New Zealand	Spain
Bulgaria	Finland	Israel	Norway	Sweden
Canada	France	Italy	Poland	Switzerland
Croatia	Germany	Japan	Portugal	United Kingdom
Cyprus	Greece	Latvia	Romania	United States
Czech Republic	Hungary	Malta	Slovakia	
Developing Country (DI) (87)				
Albania	Cameroon	Gabon	Korea, Rep.	Morocco
Argentina	Central African Rep.	Gambia	Kuwait	Mozambique
Armenia	Chile	Ghana	Kyrgyzstan	Namibia
Bahrain	China	Guatemala	Lao PDR	Nepal
Bangladesh	Colombia	Honduras	Liberia	Niger
Barbados	Congo, Rep.	Hong Kong, China	Macao, China	Pakistan

ตารางที่ 3 (ต่อ)

Belize	Costa Rica	India	Malawi	Panama
Benin	Côte d' Ivoire	Indonesia	Malaysia	Paraguay
Bolivia	Dominican Republic	Iran, Islamic Rep.	Maldives	Peru
Botswana	Ecuador	Jamaica	Mali	Philippines
Brazil	Egypt, Arab Rep.	Jordan	Mauritania	Qatar
Brunei Darussalam	El Salvador	Kazakhstan	Mauritius	Russian Federation
Cambodia	Fiji	Kenya	Mexico	Rwanda
Developing Country (DI)				
Saudi Arabia	Sudan	Togo	Ukraine	Zambia
Senegal	Swaziland	Trinidad and Tobago	Uruguay	Zimbabwe
Singapore	Syrian Arab Republic	Tunisia	Venezuela	
South Africa	Tanzania	Turkey	Viet Nam	
Sri Lanka	Thailand	Uganda	Yemen, Rep.	

ทั้งนี้ กำหนดตัวแปรตาม (Dependent Variable) เป็น อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานขาเข้าของประเทศผู้ลงทุน ($IMMIG_{ij}$) โดยใช้ตัวชี้วัด คือ สัดส่วนของการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศผู้รับทุนไปยังประเทศผู้ลงทุนต่อประชากรของประเทศผู้รับทุน และตัวแปรต้น (Independent Variable) เป็นการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของประเทศผู้ลงทุน ($OFDI_{ij}$) โดยใช้ตัวชี้วัด คือ สัดส่วนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของประเทศผู้ลงทุนไปยังประเทศผู้รับทุนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศผู้รับทุน และตัวแปรควบคุมอื่นๆ ได้แก่ ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของประเทศผู้รับทุนและประเทศผู้ลงทุน ($GDPPC_i$ และ $GDPPC_j$) ระดับประชากรของประเทศผู้รับทุนและประเทศผู้ลงทุน (POP_i และ POP_j) ความหนาแน่นของประชากรในประเทศผู้รับทุน ($DENPOP_i$) สัดส่วนประชากรอายุ 15-24 ปีของประเทศผู้ลงทุน ($SHARE1524_j$) อัตราการว่างงานของประเทศผู้รับทุนและประเทศผู้ลงทุน ($UNEMPLOY_i$ และ $UNEMPLOY_j$) การเปิดการค้าระหว่าง

ประเทศ ($TRADE_{ij}$) ระดับการศึกษาเฉลี่ยของประชากรในประเทศผู้รับทุนและประเทศผู้ลงทุน (YR_SCH_i และ YR_SCH_j) ปัจจัยด้านเสรีภาพทางการเมือง ($RPOLITIC_{ij}$) และปัจจัยด้านเครือข่าย ($NETWORK_{ij}$) โดยใช้ตัวชี้วัด คือ อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานขาเข้าของประเทศผู้ลงทุน ช่วงเวลาก่อนหน้า นอกจากนี้ ยังรวมถึงปัจจัยด้านวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ ได้แก่ ระยะทางระหว่างประเทศ ($DIST_{ij}$) การมีพรมแดนประเทศติดกัน ($BORDER_{ij}$) การใช้ภาษาทั่วไปที่เหมือนกัน ($COMLANG_{ij}$) การเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต ($COLONY_{ij}$) และลักษณะภูมิประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศผู้รับทุนและประเทศผู้ลงทุน ($LANDLOCKED_i$ และ $LANDLOCKED_j$) ทั้งนี้ กำหนดให้ตัวแปรต้นทั้งหมดที่ขึ้นกับเวลา (Time-Variant Variable) เป็น Lagged Variable โดยประยุกต์ใช้แบบจำลองโน้มถ่วง (Gravity Model) จากงานวิจัยของ Wang et al., 2013; Gubert & Nordman, 2009 ดังต่อไปนี้

$$\begin{aligned} \text{IMMIG}_{ijt} = & \beta_0 + \beta_1 \text{OFDI}_{ijt-1} + \beta_2 \ln \text{GDPPC}_{it-1} + \beta_3 \ln \text{GDPPC}_{jt-1} + \beta_4 \ln \text{POP}_{it-1} + \beta_5 \ln \text{POP}_{jt-1} \\ & + \beta_6 \text{POPDEN}_{it-1} + \beta_7 \text{SHARE1524}_{jt-1} + \beta_8 \text{UNEMPLOY}_{it-1} \\ & + \beta_9 \text{UNEMPLOY}_{jt-1} + \beta_{10} \text{TRADE}_{ijt-1} + \beta_{11} \ln \text{YR_SCH}_{it-1} + \beta_{12} \ln \text{YR_SCH}_{jt-1} \\ & + \beta_{13} \ln \text{RPOLITIC}_{ijt-1} + \beta_{14} \text{NETWORK}_{ijt-1} + \beta_{15} \ln \text{DIST}_{ij} + \beta_{16} \text{BORDER}_{ij} \\ & + \beta_{17} \text{COMLANG}_{ij} + \beta_{18} \text{COLONY}_{ij} + \beta_{19} \text{LANDLOCKED}_i \\ & + \beta_{20} \text{LANDLOCKED}_j + \delta_i F_i + \delta_j F_j + \delta_t F_t + \varepsilon_{ijt} \end{aligned}$$

กำหนดให้

i หมายถึง ประเทศผู้รับทุน (Host Country)
j หมายถึง ประเทศผู้ลงทุน (Home Country)
t หมายถึง ปีที่นำมาศึกษา (t = 2000, 2005, 2010 และ t-1 = 1995, 2000, 2005)

IMMIG_{ijt} หมายถึง สัดส่วนของจำนวนผู้ย้ายถิ่นจากประเทศ i ไปยังประเทศ j ต่อจำนวนประชากรของประเทศ i ณ ปีที่ t (หน่วย: ร้อยละ)

OFDI_{ijt-1} หมายถึง สัดส่วนของมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากประเทศ j ไปยังประเทศ i ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ i ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: ร้อยละ)

GDPPC_{it-1} หมายถึง ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของประเทศ i ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐ)

GDPPC_{jt-1} หมายถึง ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของประเทศ j ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐ)

POP_{it-1} หมายถึง จำนวนประชากรของประเทศ i ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: คน)

POP_{jt-1} หมายถึง จำนวนประชากรของประเทศ j ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: คน)

POPDEN_{it-1} หมายถึง ความหนาแน่นของประชากรในประเทศ i ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: คน/กิโลเมตร²)

SHARE1524_{jt-1} หมายถึง สัดส่วนของจำนวนประชากรอายุ 15-24 ปีต่อจำนวนประชากรของประเทศ j ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: ร้อยละ)

UNEMPLOY_{it-1} หมายถึง อัตราการว่างงานของประเทศ i ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: ร้อยละ)

UNEMPLOY_{jt-1} หมายถึง อัตราการว่างงานของประเทศ j ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: ร้อยละ)

TRADE_{ijt-1} หมายถึง สัดส่วนของผลรวมมูลค่าการค้าระหว่างประเทศ i และประเทศ j ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ i ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: ร้อยละ)

YR_SCH_{it-1} หมายถึง จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประเทศ i ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: ปี)

YR_SCH_{jt-1} หมายถึง จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประเทศ j ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: ปี)

RPOLITIC_{ijt-1} หมายถึง ระดับความเสรีภาพทางการเมืองของประเทศ i เทียบกับประเทศ j ณ ปีที่ t-1

NETWORK_{ijt-1} หมายถึง สัดส่วนของจำนวนผู้ย้ายถิ่นจากประเทศ i ไปยังประเทศ j ต่อจำนวนประชากรของประเทศ i ณ ปีที่ t-1 (หน่วย: ร้อยละ)

DIST_{ij} หมายถึง ระยะทางระหว่างประเทศ i และประเทศ j (หน่วย: กิโลเมตร)

BORDER_{ij} คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อทั้งสองประเทศมีพรมแดนติดกัน

COMLANG_{ij} คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อทั้งสองประเทศใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกัน

COLONY_{ij} คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อทั้งสองประเทศเคยเป็นอาณานิคมซึ่งกันและกัน

LANDLOCKED_i คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อประเทศ i เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล

LANDLOCKED_j คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) มีค่าเท่ากับ 1 เมื่อประเทศ j เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล

F_i คือ Host Country Fixed Effect

F_j คือ Home Country Fixed Effect

F_t คือ Time Fixed Effect

β₀ - β₂₀ คือ ค่าสัมประสิทธิ์

ε_{ijt} คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

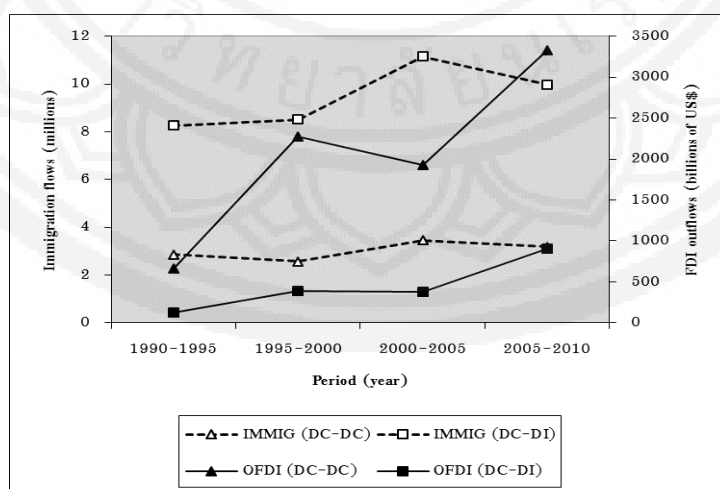
ผลการศึกษา

จากรูปที่ 1 แสดงถึงแนวโน้มของการเคลื่อนย้ายแรงงานและการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของทิศทาง DC-DC และ DC-DI โดยทิศทาง DC-DC แสดงถึงการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศพัฒนาแล้วหรือการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศพัฒนาแล้วมายังประเทศพัฒนาแล้ว และทิศทาง DC-DI แสดงถึงการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนาหรือการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนามายังประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งคำนวณได้จากข้อมูลตัวอย่างประเทศผู้ลงทุน 20 ประเทศและประเทศผู้รับทุน 121 ประเทศ ระหว่างปี 1990-2010 ทั้งนี้ กำหนดให้เส้นประแสดงถึงแนวโน้มจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้า (IMMIG) และเส้นทึบแสดงถึงแนวโน้มมูลค่าการลงทุนโดยตรงขาออก (OFDI)

เมื่อพิจารณาภาพรวมของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ พบว่า ทิศทาง DC-DC มีมูลค่าการลงทุนโดยตรงขาออกมากกว่าทิศทาง DC-DI ตลอดช่วงระยะเวลาศึกษาและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นต่อเนื่องในทั้งสองทิศทาง ในขณะที่ภาพรวมของการเคลื่อนย้ายแรงงานพบว่า ทิศทาง DC-DC ที่มีประเทศพัฒนาแล้วเป็นทั้งประเทศต้นทางและปลายทางของผู้ย้ายถิ่น มีการเคลื่อนย้ายของแรงงานขาเข้าน้อยกว่าทิศทาง DC-DI ที่มี

ประเทศกำลังพัฒนาเป็นประเทศต้นทางและประเทศพัฒนาแล้วเป็นประเทศปลายทาง ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถบ่งชี้ได้ว่าประเทศพัฒนาแล้วมีสัดส่วนในการลงทุนกับประเทศพัฒนาแล้วด้วยกันมากกว่าประเทศกำลังพัฒนาค่อนข้างมาก ในขณะที่การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศพัฒนาแล้วด้วยกันมีสัดส่วนน้อยกว่าการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มาจากประเทศกำลังพัฒนามายังประเทศพัฒนาแล้ว

นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบแนวโน้มการเคลื่อนย้ายแรงงานและการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของทั้งสองทิศทางระหว่างช่วงเวลาใดๆ พบว่า แนวโน้มทั้งสองกระแสมีทิศทางในตรงกันข้าม กล่าวคือ หากช่วงปีใดมีมูลค่าการลงทุนโดยตรงขาออกสูงขึ้น จำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าระหว่างคู่ประเทศลงทุนใดๆ ในช่วงปีดังกล่าวจะมีขนาดลดลงเมื่อเทียบกับช่วงปีก่อนหน้า ในทางตรงกันข้าม หากช่วงปีใดมีมูลค่าการลงทุนโดยตรงขาออกลดลง จำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าจะมีขนาดเพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเคลื่อนย้ายแรงงานและการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม แนวโน้มของการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้เป็นผลมาจากการลงทุนโดยตรงเพียงอย่างเดียว แต่อาจเป็นผลจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดอื่นๆ หรือแม้กระทั่งเหตุการณ์ในช่วงปีนั้นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

รูปที่ 1 มูลค่าการลงทุนโดยตรงขาออกกรรมและจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้ารวมของทิศทาง DC-DC และ DC-DI ระหว่างปี 1990-2010

ดังนั้น เพื่อวิเคราะห์ผลของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศและปัจจัยอื่นๆ ที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศของแต่ละทิศทาง จึงได้ทำการประมาณค่าแบบจำลองโน้มน้ำหนักข้างต้นด้วยวิธี Pooled OLS ซึ่งในที่นี้

ประกอบด้วย (1) ทิศทางการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (DC-DC) และ (2) ทิศทางการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา (DC-DI) (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ผลการประมาณค่าแบบจำลองด้วยวิธี Pooled OLS (Dependent Variable: $IMMIG_{ijt}$)

VARIABLES	(1)	(2)
	DC-DC	DC-DI
$OFDI_{ijt-1}$	-0.00049 (0.00208)	-0.00529** (0.00257)
$GDPPC_{it-1}$	0.01580 (0.04980)	-0.00809 (0.03380)
$GDPPC_{jt-1}$	0.16700** (0.06930)	0.20400 (0.17100)
POP_{it-1}	0.11400 (0.14400)	0.29200* (0.17500)
POP_{jt-1}	-0.74400** (0.30200)	-2.66000*** (0.70500)
$POPDEN_{it-1}$	-0.00024 (0.00053)	0.00015** (0.00007)
$SHARE1524_{jt-1}$	-0.00044 (0.00422)	-0.02310*** (0.00819)
$UNEMPLOY_{it-1}$	-0.00216 (0.00178)	0.00151 (0.00328)
$UNEMPLOY_{jt-1}$	0.00386* (0.00209)	-0.00224 (0.00280)
$TRADE_{ijt-1}$	-0.00185 (0.00292)	0.00136* (0.00071)
YR_SCH_{it-1}	-0.15500 (0.10900)	0.06130 (0.11100)
YR_SCH_{jt-1}	0.15300 (0.10500)	0.09090 (0.16900)
$RPOLITIC_{ijt-1}$	-0.03760* (0.02150)	-0.00802 (0.02480)
$NETWORK_{ijt-1}$	0.72700*** (0.18900)	0.73800*** (0.05400)
$DIST_{ij}$	-0.04090*** (0.01250)	-0.06340*** (0.02300)
$BORDER_{ij}$	-0.03350* (0.01830)	0.08940 (0.23900)

ตารางที่ 4 (ต่อ)

VARIABLES	(1)	(2)
	DC-DC	DC-DI
COMLANG _{ij}	0.05930*** (0.02110)	0.03430 (0.03620)
COLONY _{ij}	-0.02130 (0.02170)	0.02330 (0.03150)
LANDLOCKED _i	-0.55700 (0.89800)	0.02110 (0.09670)
LANDLOCKED _j	-2.08100** (0.82500)	-9.79300*** (2.58400)
CONSTANT	11.19000* (6.04800)	45.28000*** (11.75000)
OBSERVATIONS	1,126	1,101
R-SQUARED	0.602	0.832

Notes: (i) Standard errors in brackets.

(ii) ***, **, * Significant at 1%, 5% and 10%, respectively.

ผลการประมาณค่าแบบจำลองที่ (1) ดังตารางที่ 4 ข้างต้น เป็นการพิจารณาทิศทางการลงทุนโดยตรงจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (DC-DC) ซึ่งเป็นกรณีที่ประเทศผู้รับทุนและประเทศผู้ลงทุนเป็นประเทศพัฒนาแล้วทั้งคู่ พบว่า การลงทุนโดยตรงจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (OFDI_{ij}) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศพัฒนาแล้วมายังประเทศพัฒนาแล้วด้วยกัน (IMMIG_{ij}) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาปัจจัยทางเศรษฐกิจและมีใช้เศรษฐกิจอื่นๆ พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าว ได้แก่ ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของประเทศผู้ลงทุน (GDPPC_j) ระดับประชากรของประเทศผู้ลงทุน (POP_j) อัตราการว่างงานของประเทศผู้ลงทุน (UNEMPLOY_j) ปัจจัยด้านเสรีภาพทางการเมืองระหว่างประเทศ (RPOLITIC_{ij}) และปัจจัยด้านเครือข่าย (NETWORK_{ij}) นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยทางวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระยะทาง (DIST_{ij}) การมีพรมแดนประเทศติดกัน (BORDER_{ij}) การใช้ภาษาทั่วไปที่เหมือนกัน (COMLANG_{ij}) และลักษณะภูมิประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศผู้ลงทุน (LANDLOCKED_j) โดยสามารถอธิบายผลได้ ดังนี้

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและประชากร ได้แก่ ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของประเทศผู้ลงทุน (GDPPC_j) พบว่า มีผลกระทบเชิงบวกต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานขาเข้า หรืออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศผู้รับทุนมายังประเทศผู้ลงทุน กล่าวคือ การเพิ่มขึ้นของระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของประเทศผู้ลงทุนร้อยละ 1 จะส่งผลกระทบต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานขาเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.1670 สำหรับระดับประชากรของประเทศผู้ลงทุน (POP_j) พบว่า มีผลกระทบเชิงลบต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานขาเข้า กล่าวคือ หากระดับประชากรของประเทศผู้ลงทุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามาจะลดลงร้อยละ 0.7440 และเมื่อพิจารณาอัตราการว่างงานของประเทศผู้ลงทุน (UNEMPLOY_j) พบว่า มีผลกระทบเชิงบวกต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานขาเข้า กล่าวคือ หากอัตราการว่างงานของประเทศผู้ลงทุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เข้ามายังประเทศผู้ลงทุนเพิ่มขึ้น 0.0039

ปัจจัยด้านเสรีภาพทางการเมืองระหว่างประเทศ (RPOLITIC_{ij}) พบว่า มีผลกระทบเชิงลบต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานขาเข้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -0.0376 กล่าวคือ หากประเทศผู้รับทุนมีความเสรีทาง

การเมื่อน้อยกว่าประเทศผู้ลงทุน จะส่งผลให้อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าประเทศผู้ลงทุนลดลง หรืออีกนัยคือ หากประเทศผู้รับทุนมีความเสรีทางการเมืองมากกว่าประเทศผู้ลงทุน จะส่งผลให้อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าประเทศผู้ลงทุนเพิ่มขึ้น

ปัจจัยด้านเครือข่าย (NETWORK_{ij}) พบว่า มีผลกระทบเชิงบวก กล่าวคือ หากอัตราการเคลื่อนย้ายแรงงาน ณ ช่วงเวลาก่อนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงาน ณ ช่วงเวลาปัจจุบันเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.7270

ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบเชิงบวก ได้แก่ การใช้ภาษาทั่วไปที่เหมือนกัน (COMLANG_{ij}) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.0593 ในขณะที่ปัจจัยที่มีผลกระทบเชิงลบ ได้แก่ ระยะทาง (DIST_{ij}) การมีพรมแดนประเทศติดกัน (BORDER_{ij}) และลักษณะภูมิประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศผู้ลงทุน (LANDLOCKED_{ij}) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -0.0409, -0.0335 และ -2.0810 ตามลำดับ

ส่วนผลการประมาณค่าแบบจำลองที่ (2) ดังตารางที่ 4 ข้างต้น เป็นการพิจารณาทิศทางการลงทุนโดยตรงจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา (DC-DI) ซึ่งเป็นกรณีที่ประเทศผู้รับทุนเป็นประเทศกำลังพัฒนา และประเทศผู้ลงทุนเป็นประเทศพัฒนาแล้ว พบว่า การลงทุนโดยตรงจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา (OFDI_{ij}) มีนัยสำคัญทางสถิติต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนามายังประเทศพัฒนาแล้ว (IMMIG_{ij}) เมื่อพิจารณาปัจจัยทางเศรษฐกิจ และมีใช้เศรษฐกิจอื่นๆ พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าว ได้แก่ ระดับประชากรของประเทศผู้รับทุนและประเทศผู้ลงทุน (POP_i และ POP_j) ความหนาแน่นของประชากรในประเทศผู้รับทุน (DENPOP_j) สัดส่วนประชากรอายุ 15-24 ปีของประเทศผู้ลงทุน (SHARE1524_j) การเปิดการค้าระหว่างประเทศ (TRADE_{ij}) ปัจจัยด้านเครือข่าย (NETWORK_{ij}) และปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ คือ ระยะทาง (DIST_{ij}) และลักษณะภูมิประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศ

ผู้ลงทุน (LANDLOCKED_j) โดยสามารถอธิบายผลได้ดังนี้

ปัจจัยด้านการลงทุน หรือการลงทุนโดยตรงจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา (OFDI_{ij}) พบว่า มีผลกระทบเชิงลบต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนามายังประเทศพัฒนาแล้ว (IMMIG_{ij}) กล่าวคือ หากการลงทุนโดยตรงจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนามายังประเทศพัฒนาแล้วลดลงร้อยละ 0.0053

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและประชากร พบว่า ระดับประชากรของประเทศผู้รับทุน (POP_j) และความหนาแน่นของประชากรในประเทศผู้รับทุน (DENPOP_j) มีผลกระทบเชิงบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.2920 และ 0.0002 ตามลำดับ ในขณะที่ระดับประชากรของประเทศผู้ลงทุน (POP_i) และสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 15-24 ปีของประเทศผู้ลงทุน (SHARE1524_j) มีผลกระทบเชิงลบต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เข้ามายังประเทศผู้ลงทุน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -2.6600 และ -0.0231 ตามลำดับ สำหรับการเปิดการค้าระหว่างประเทศ (TRADE_{ij}) พบว่า มีผลกระทบเชิงบวกต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้า กล่าวคือ หากอัตราการเปิดการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนามายังประเทศพัฒนาแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.0014

ปัจจัยด้านเครือข่าย (NETWORK_{ij}) พบว่า มีผลกระทบเชิงบวก กล่าวคือ อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงาน ณ ช่วงเวลา ก่อนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงาน ณ ช่วงเวลาปัจจุบันเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.7380

ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ พบว่า ปัจจัยที่สำคัญ คือ ระยะทาง (DIST_{ij}) และลักษณะภูมิประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศผู้ลงทุน (LANDLOCKED_j) ซึ่งส่งผลให้อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานลดลง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -0.0634 และ -9.7930 ตามลำดับ

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่า เมื่อพิจารณาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงทั้งสองทิศทาง พบว่า การลงทุนโดยตรงในทิศทาง DC-DC หรือจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศพัฒนาแล้วไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศพัฒนาแล้วมายังประเทศพัฒนาแล้วด้วยกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การลงทุนโดยตรงระหว่างกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วด้วยกันไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างกลุ่มประเทศดังกล่าว ในขณะที่การลงทุนในทิศทาง DC-DI หรือจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนามีผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sanderson and Kentor, 2008; Wang et al., 2013 ที่ได้ทำการศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานออกของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วอาจมีส่วนช่วยในการจ้างงานภายในประเทศกำลังพัฒนา และช่วยให้เศรษฐกิจมีการเติบโตและตอบสนองต่อการจ้างงานได้ (Borjas, 1989, 1999; Sauvart et al., 1993)

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ของปัจจัยอื่น ๆ ระหว่างกลุ่มประเทศในทิศทาง DC-DC และ DC-DI พบว่า ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของประเทศผู้ลงทุนมีความสำคัญในทิศทาง DC-DC ซึ่งสะท้อนถึงแรงงานระหว่างกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วด้วยกันมองถึงโอกาสทางด้านรายได้หรือมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีกว่าของประเทศปลายทาง ในขณะที่ DC-DI ไม่มีนัยสำคัญ

สำหรับระดับประชากรของประเทศผู้ลงทุนที่มากขึ้นจะไปส่งผลให้แรงงานย้ายเข้ามาลดลงทั้งสองทิศทาง โดยในทิศทาง DC-DI จะมีความรุนแรงจากแรงกดดันของประชากรมากกว่า ทั้งนี้ นอกจากจะมีขนาดของผลกระทบที่สูงกว่า ยังมีผลของแรงผลักดันของระดับและความหนาแน่นของประชากรในประเทศผู้รับทุนซึ่งเป็นประเทศต้นทางอีกด้วย (Lim & Abella, 1994) รวมทั้งมีผลของแรงดึงดูดจากสัดส่วนประชากรอายุ 15-24 ปี ในประเทศผู้ลงทุนที่ลดลง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศผู้ลงทุนซึ่งเป็นประเทศปลายทางอยู่ในภาวะขาดแคลนแรงงาน และจำเป็นต้อง

นำเข้าแรงงานจากนอกประเทศ โดยสาเหตุดังกล่าวมักเกิดขึ้นกับประเทศพัฒนาแล้วที่กำลังประสบกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงอายุ

สำหรับอัตราการว่างงาน พบว่า มีนัยสำคัญเฉพาะทิศทาง DC-DC โดยการเพิ่มขึ้นของอัตราว่างงานของประเทศผู้ลงทุนส่งผลให้อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามาเพิ่มขึ้น ซึ่งขัดแย้งกับสมมติฐานทางทฤษฎีและยังคงเป็นประเด็นที่ยังหาข้อสรุปที่แน่ชัดไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยของ Gubert and Nordman, 2009 ได้ระบุว่า ผลลัพธ์ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ จากการมี Welfare Magnet Effect มากกว่า ซึ่งจะดึงดูดแรงงานให้ย้ายเข้ามาแม้ว่าจะต้องเผชิญกับอัตราการว่างงานในระดับที่สูง ในขณะที่ทิศทาง DC-DI มีเครื่องหมายเป็นไปตามสมมติฐาน แต่ไม่มีนัยสำคัญ

สำหรับการเปิดการค้าของประเทศเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อทิศทาง DC-DI ซึ่งสะท้อนถึงอัตราการเปิดการค้าที่มากขึ้นระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนาส่งเสริมให้แรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาย้ายมายังประเทศพัฒนาแล้วมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wang et al., 2013 ในขณะที่ DC-DC ไม่มีนัยสำคัญ

สำหรับปัจจัยด้านเสรีภาพทางการเมือง พบว่า มีนัยสำคัญเฉพาะในทิศทาง DC-DC ในขณะที่ DC-DI ไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศพัฒนาแล้วด้วยกันให้ความสำคัญกับสภาพทางการเมือง โดยตัวอย่างของกลุ่มประเทศในกรณีดังกล่าวส่วนใหญ่จะมีเสรีภาพทางการเมืองค่อนข้างสูงหรือมีลักษณะเป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีระดับที่แตกต่างกันเล็กน้อย จึงเป็นไปได้ว่า ประเทศที่มีเสรีภาพทางการเมืองน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบจะมีกฎระเบียบในการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เข้มงวดกว่า หรืออีกนัยหนึ่ง คือประเทศต้นทางที่มีเสรีภาพทางการเมืองสูงมีแนวโน้มที่คนจะเคลื่อนย้ายออกได้ง่ายกว่า (Vogler & Rotte, 2000)

สำหรับปัจจัยด้านเครือข่าย พบว่า มีความสำคัญกับทั้งสองทิศทาง โดยการมีผู้ย้ายถิ่นจากประเทศผู้รับทุนย้ายมาอาศัยอยู่ประเทศผู้ลงทุนก่อนหน้านั้น จะสร้างเครือข่ายที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นใหม่มีแนวโน้มย้ายเข้ามาเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Massey and Espinosa, 1997 ที่กล่าวว่า

การมีเครือข่ายจะช่วยลดต้นทุนด้านข้อมูลและความเสี่ยงในการย้ายถิ่น

สำหรับปัจจัยด้านวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ พบว่าระยะทาง และลักษณะภูมิประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศผู้ลงทุนเท่านั้นที่มีนัยสำคัญกับทั้งสองทิศทาง ซึ่งแสดงถึงต้นทุนในการเดินทาง โดยประเทศที่ห่างไกลกันมากหรือไม่มีทางออกทางทะเลจะมีต้นทุนในการเดินทางที่ค่อนข้างสูง ส่งผลให้การเคลื่อนย้ายของแรงงานน้อยกว่าประเทศที่อยู่ใกล้กันหรือมีทางออกทางทะเลที่มีการขนส่งสินค้าและแรงงานสะดวกกว่า (Sassen, 1988) ทั้งนี้พบว่าทิศทาง DC-DI จะมีขนาดของผลกระทบของทั้งสองตัวแปรดังกล่าวมากกว่าทิศทาง DC-DC ซึ่งแสดงถึงแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนามีต้นทุนในการเดินทางสูงกว่าแรงงานจากประเทศพัฒนาแล้ว ในขณะที่การมีพรมแดนติดกัน และการใช้ภาษาทั่วไปที่เหมือนกันไม่มีนัยสำคัญทางสถิติกับทิศทาง DC-DI แต่มีนัยสำคัญกับทิศทาง DC-DC

เมื่อพิจารณาการมีพรมแดนติดกันของประเทศพัฒนาแล้วด้วยกัน พบว่า จะส่งผลให้อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามาลดลง หรืออีกนัย คือ การไม่มีพรมแดนประเทศติดกันจะส่งผลให้อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามาเพิ่มขึ้นในกรณี DC-DC ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ขัดแย้งกับสมมติฐานทางทฤษฎี ทั้งนี้ งานวิจัยของ Gubert and Nordman, 2009 ได้เสนอว่า ผลกระทบในทิศทางดังกล่าวจะเกิดขึ้นในกรณีที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีการศึกษาสูง ในขณะที่แรงงานที่มีการศึกษาต่ำจะมีแนวโน้มเคลื่อนย้ายระหว่างพรมแดนที่ติดกัน ซึ่งสอดคล้องกับโครงสร้างแรงงานในกรณี DC-DC ที่ประเทศพัฒนาแล้วจะมีการกระจุกตัวของแรงงานที่มีการศึกษาค่อนข้างสูง หรือแรงงานฝีมือมากกว่า โดยเปรียบเทียบ นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงการใช้ภาษาทั่วไปที่เหมือนกันซึ่งเป็นปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ปัจจัยดังกล่าวจะช่วยลดต้นทุนในปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนย้ายเข้ามาของแรงงานมากกว่าประเทศที่ใช้ภาษาแตกต่างกัน

สรุปผลการศึกษา

จากการเพิ่มขึ้นของประชากรโลกส่งผลให้การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับระดับทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน และโลกาภิวัตน์ ทำให้แรงงานมีช่องทางและแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ในขณะเดียวกันการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ซึ่งสามารถสร้างการจ้างงาน และลดแรงกดดันของการย้ายถิ่นได้ จึงอาจเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีบทบาทในการควบคุมการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศให้มีความเหมาะสมได้ งานศึกษานี้จึงได้ทำการวิเคราะห์ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ และปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางระหว่างกลุ่มประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ได้แก่ ทิศทางการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (DC-DC) และการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา (DC-DI) ประกอบด้วยข้อมูลประเทศผู้ลงทุน 20 ประเทศ และประเทศผู้รับทุน 121 ประเทศ ระหว่างปี 1990-2010 ซึ่งเป็นข้อมูลทุก ๆ 5 ปี เพื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์จากทั้งสองทิศทางโดยใช้วิธีการประมาณค่าแบบ Pooled OLS

ผลการศึกษา พบว่า การลงทุนโดยตรงในทิศทาง DC-DC ไม่มีนัยสำคัญต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างกลุ่มดังกล่าว แต่มีนัยสำคัญเชิงลบในทิศทาง DC-DI ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การลงทุนโดยตรงจากประเทศพัฒนาแล้วมายังประเทศกำลังพัฒนาสามารถทดแทนการนำเข้าแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาได้

นอกจากนี้ พบว่า ปัจจัยอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับอัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าหรือการเคลื่อนย้ายจากประเทศผู้รับทุนมายังประเทศผู้ลงทุนในทิศทางการลงทุน DC-DC ได้แก่ ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของประเทศผู้ลงทุน ระดับประชากรของประเทศผู้ลงทุน อัตราการว่างงานของประเทศผู้ลงทุน ปัจจัยด้านเสรีภาพทางการเมือง ปัจจัยด้านเครือข่าย และปัจจัยด้านวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ เช่น ระยะทาง การมีพรมแดน

ประเทศติดกัน การใช้ภาษาทั่วไปที่เหมือนกัน และลักษณะภูมิประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศผู้ลงทุน ในขณะที่อัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าในทิศทางการลงทุน DC-DI จะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านประชากรเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ระดับประชากรของประเทศผู้ลงทุนและผู้รับทุน ความหนาแน่นของประชากรในประเทศผู้รับทุน และสัดส่วนของประชากรอายุ 15-24 ปีของประเทศผู้ลงทุน นอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับทิศทางการค้าระหว่างประเทศ ปัจจัยด้านเครือข่าย และปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ เช่น ระยะทาง และลักษณะภูมิประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศผู้ลงทุน เช่นเดียวกับทิศทางการค้า DC-DC แต่มีขนาดของผลกระทบที่มากกว่า

ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ในทิศทางที่แตกต่างกันแสดงให้เห็นว่าการลงทุนโดยตรงระหว่างกลุ่มประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เหมือนและแตกต่างกันอาจมีผลหรือไม่มีผลต่ออัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างกลุ่มประเทศดังกล่าว เนื่องจากทิศทางสามารถบอกถึงศักยภาพและเป้าหมายในการลงทุนได้ ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาพร้อมกับประเภทของแรงงานในประเทศนั้นๆ ด้วย โดยการศึกษาดังกล่าวจะสามารถทำให้เห็นภาพรวมและเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการเคลื่อนย้ายของทุนและแรงงานของประเทศคู่ลงทุนที่แตกต่างกันในระดับมหภาค แต่หากการศึกษาต่อไปสามารถแยกประเภทของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศตามเป้าหมายการลงทุนที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในแต่ละทิศทาง อาจทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น และนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงนโยบายเพื่อวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจที่จำเป็นต้องใช้การลงทุนและแรงงานในการขับเคลื่อนให้เป็นไปอย่างเหมาะสมได้ในอนาคต

ข้อจำกัดของการศึกษา

สำหรับข้อมูล Bilateral FDI Outflows ในที่นี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวมกันระหว่าง 2 แหล่งข้อมูลเข้าด้วยกัน เพื่อลดปัญหาการขาดหายของข้อมูล (Missing Value) โดยเลือกใช้ข้อมูลปีบันทึกเป็น FDI Outflows ทั้งหมดจาก OECD Database เป็นลำดับแรก จากนั้นตามด้วย UNCTAD Database ในกรณีที่ข้อมูลจาก OECD Database ไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้ ข้อมูลทั้งสองแหล่งต้องมีการเก็บที่สอดคล้องกันจึงจะ

สามารถรวมเข้ากันได้ อย่างไรก็ตาม ชุดข้อมูลดังกล่าวอาจยังไม่ใช่ชุดข้อมูลที่ดีที่สุด ผู้วิจัยจำเป็นต้องทำการตรวจสอบและเปรียบเทียบกับชุดข้อมูลอื่นๆ ซึ่งไม่ได้กล่าวไว้ในบทความนี้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.ธนุพล อริยสัจจากร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและข้อคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนชี้แนะแนวทางและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ที่ผ่านมา ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างดี รวมทั้งขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.วัลลภ สุขสวัสดิ์ และ ดร.ภคพร วัฒนดำรงค์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยนเรศวร สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทำให้บทความฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงแรงงาน. (2557). โครงการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียน. สืบค้นจาก <http://www.mol.go.th/anonymouse/content/Asean2012> [1]

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2554). โครงการศึกษาแนวทางการเจรจา และผลกระทบของการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทยกับสหภาพยุโรป: การลงทุน การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา. สืบค้นจาก http://www.thaifita.com/trade/study/theu_book3_ch1.pdf [2]

อลงกรณ์ ธนศรีธัญญากุล. (2554). กระแสการออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย: ทางเลือกต่อการรักษาความสามารถในการแข่งขัน. สืบค้นจาก http://www.econ.tu.ac.th/oldweb/doc/news/409/econtu_40_alongkorn.pdf [3]

Abel, G. J., & Sander, N. (2014). Quantifying Global International Migration Flows. *Science*, 343(6178), 1520-1522.

- Borjas, G. J. (1989). Economic Theory and International Migration. *International Migration Review*, 23(3), 457–485.
- Borjas, G. J. (1999). *Economic Research on the Determinants of Immigration: Lessons for the European Union. Technical Paper No.438*. Washington, DC: World Bank.
- Campos, R., & Bonilla, F. (1982). Bootstraps and enterprise zones: the underside of late capitalism in Puerto Rico and the United States. *Review*, 4, 556–590.
- Dunning, J. H. (1981). Explaining the international direct investment position of countries: towards a dynamic and development approach. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 117, 30–64.
- Dunning, J. H. (1993). *Multinational Enterprises and the Global Economy*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Gonzalez, P. A., & Maloney, W. F. (2005). Migration, Trade and Foreign Direct Investment in Mexico. *World Bank Economic Review*, 19(3), 449–472.
- Gubert, F., & Nordman, C. J. (2009). Migration from MENA to OCED Countries: Trends, Determinants, and Prospects. *Shaping the Future: A Long-Term Perspective of People and Job Mobility for the Middle East and North Africa. Background Papers Vol.2*. Washington, DC: World Bank.
- Labrianidis, L., Lyberaki, A., Tinios, P., & Hatziprokopiou, P. (2004). Inflow of Migrants and Outflow of Investment: Aspects of Interdependence between Greece and the Balkans. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(6), 1183–1208.
- Lim, L. L., & Abella, M. (1994). The Movement of People in Asia: Internal, Intra-Regional and International Migration. *Asian and Pacific Migration Journal*, 3(2-3), 209–250.
- Massey, D. S., & Espinosa, K. E. (1997). What's Driving Mexico-US Migration? A Theoretical, Empirical, and Policy Analysis. *American Journal of Sociology*, 102(4), 939–999.
- Morrison, T. K. (1982). The Relationship of Aid, Trade and Investment to Migration Pressures in Major Sending Countries. *International Migration Review*, 16(1), 4–26.
- Ricketts, E. (1987). US Investment and Immigration from the Caribbean. *Social Problems*, 34(4), 374–387.
- Sanderson, M., & Kentor, J. (2008). Foreign Direct Investment and International Migration: A Cross-National Analysis of Less-Developed Countries, 1985–2000. *International Sociology*, 23(4), 514–539.
- Sassen, S. (1988). *The Mobility of Labor and Capital: A Study in International Investment and Labor Flow*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sassen, S. (1993). Economic Internationalization: The New Migration in Japan and the United States. *International Migration*, 31(1), 73–102.
- Sauvant, K. P., Mallampally, P., & Economou, P. (1993). Foreign Direct Investment and International Migration. *Transnational Corporations*, 2(1), 33–69.
- UNCTAD. (1996). *Foreign Direct Investment, Trade, Aid and Migration*. Geneva: United Nations.
- UNCTAD. (2013). *UNCTAD Handbook of Statistics 2013*. New York and Geneva: United Nations.

UNCTAD. (2014). *World Investment Report, 2014: Investing in the SDGs: An Action Plan*. New York and Geneva: United Nations.

United Nations, DESA, Population Division. (2013). *International Migration Report 2013*. New York: United Nations.

Vogler, M., & Rotte, R. (2000). The effects of development on migration: Theoretical issues and new empirical evidence. *Journal of Population Economics*, 13(3), 485–508.

Wang, M., Wong, M. C. S., & Granato, J. (2013). The Effect of Foreign Direct Investment on International Migration: Does Education Matter? *The World Economy*, 36(5), 537–562.

Translated Thai References

Ministry of Labour. (2014). Preparation for Flow of Labor in the ASEAN Community. Retrieved from <http://www.mol.go.th/anonymouse/content/Asean20> 12 [in Thai] [1]

Tanasritunyakul, A. (2011). Outward Foreign Direct Investment by Thailand: The Choice on Maintaining Competitiveness. Retrieved from http://www.econ.tu.ac.th/oldweb/doc/news/409/econtu_40_alongkorn.pdf [in Thai] [3]

Thailand Development Research Institute. (2011). Study on Negotiating Guidelines and Impact of the Free Trade Agreement (FTA) between Thailand and European Union: Investment, Government Procurement, Protection of Intellectual Property Rights. Retrieved from http://www.thaifta.com/trade/study/theu_book3_ch1.pdf [in Thai] [2]